УДК 338.48:621
В.Г. Кулєш, асп.
(Донецький інститут туристичного бізнесу)

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ

У статті розроблено методику оцінки інвестиційної привабливості промислового туризму на макро-, мезо- та мікрорівнях з метою створення програми розвитку промислового туризму. Методика передбачає визначення індексів розвитку на кожному рівні й інтегрального індексу інвестиційної привабливості промислового туризму.
Ключові слова: промисловий туризм, інвестиційна привабливість, методика оцінки.

В статье разработана методика оценки инвестиционной привлекательности промышленного туризма на макро-, мезо- и микроуровнях с целью создания программы развития промышленного туризма. Методика предполагает определение индексов развития на каждом уровне и интегрального индекса инвестиционной привлекательности промышленного туризма.
Ключевые слова: промышленный туризм, инвестиционная привлекательность, методика оценки.

In the article the method for evaluation of the investment attractiveness of the industrial tourism on three levels was developed: macro, meso and micro, with a view to the development of the program of development of industrial tourism. The method requires the definition of development indexes for each level and the integral index of investment attractiveness of industrial tourism.
Key words: industrial tourism, investment attractiveness, methods of assessment.

Постановка проблеми. Значення туризму в світі постійно зростає, що пов'язано з його впливом на економіку окремої держави. Цей вплив проявляється в тому, що туризм виступає джерелом валютних надходжень для країни й засобом для забезпечення зайнятості; сприяє диверсифікації економіки, створюючи галузі, які обслуговують сферу туризму; розширює вклади в платіжний баланс і ВВП країни й створює умови для підвищення рівня добробуту нації. За даними Всесвітньої туристичної організації, в 2011 р. кількість туристичних прибуттів зросла більше ніж на 4% і склала 980 млн; у 2012 р. цей показник зріс на 5% [1]. При формуванні ефективних механізмів управління сферою туризму в регіонах України темпи зростання можуть бути значно вищими. Поступовий розвиток сфери туризму неможливий без залучення інвестицій у розвиток економіки, у тому числі на рівні регіонів.

Перспективним напрямом розвитку ринку туристичних послуг у регіонах є зміна структури цих послуг, тобто переорієнтація з виїзного туризму на в'їзний і внутрішній, а також розвиток альтернативних видів туризму, таких як промисловий туризм, особливо в регіонах з високим рівнем розвитку галузі промисловості. Такий підхід дозволить збільшити приплив іноземного капіталу в регіони, розширить доступ до користування туристичними послугами для населення країни, залучить у цю галузь іноземні інвестиції, необхідні для розвитку інфраструктури туризму й поліпшення якості обслуговування туристів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми й особливості розвитку туристичного комплексу та його конкурентоспроможності на інвестиційному ринку розглядають у наукових працях такі вітчизняні й зарубіжні вчені: В.Ф. Данильчук, М.М. Туріянська, В.С. Боголюбов, Р.С. Ладиженська, І.М. Яковенко, О.Ю. Чеpидниченко та ін. [2-7]. Проте аспекти інвестиційної привабливості розвитку саме промислового туризму потребують більш детального розгляду.

Мета статті полягає в розробці методики оцінки інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму на трьох рівнях.

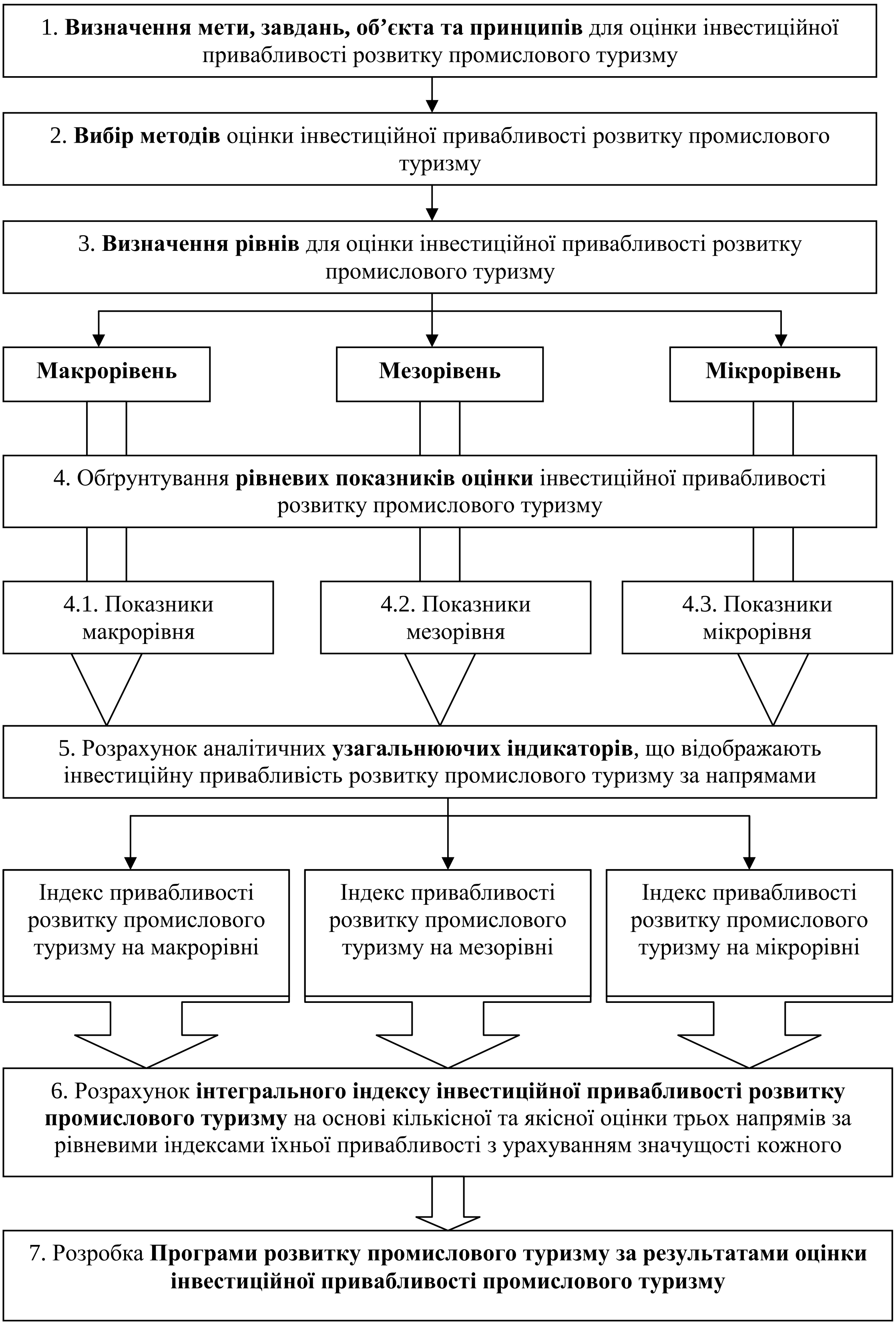

Методика оцінки інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму

Виклад основного матеріалу. Промисловий туризм є новим видом туризму, що позитивно впливає на соціально-економічне становище держави, регіону й окремо промислового підприємства. Промисловий туризм як важливе соціально-економічне явище перебуває у прямій залежності від економічного становища й загальної стратегії регіону [8,

с. 58]. Цей вид туризму впливає на розвиток багатьох галузей промисловості, наприклад транспортної, торговельної, побутового обслуговування, а також сільського господарства тощо [9, с. 29].

Таким чином, промисловий туризм впливає на підвищення життєвого рівня регіону країни. Туристи, які прибувають у такі регіони з метою відвідати промислові підприємства, що їх приваблюють, стимулюють зацікавленість у тих галузях господарства, які їх обслуговують. Даний вид туризму також стимулює розвиток малонаселених і слаборозвинених регіонів, бо завдяки промисловим об'єктам, які вже там існують, вони будуть отримувати від туристів додатковий дохід, що і сприятиме їхньому розвитку [10, с. 52]. Проте розвиток промислового туризму потребує залучення інвестицій.

Інвестиційна привабливість – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [11, с. 143]. У випадку інвестиційної привабливості промислового туризму макрорівень – це рівень держави, мезорівень – рівень регіону, а мікрорівень – рівень промислового та туристичного підприємств.

На рисунку запропоновано методику оцінки інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму, що передбачає обґрунтування мети, завдань, принципів, методів дослідження, рівнів діагностики, визначення системи розрахункових показників. Визначення інвестиційної привабливості промислового туризму ґрунтується на розрахунку узагальнюючих індикаторів: індексів привабливості промислового туризму на макро-, мезо- та мікрорівнях. На основі даних індексів розраховується інтегральний індекс інвестиційної привабливості промислового туризму. Розроблена методика передбачає визначення рівня інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Аналіз кожного рівня необхідно проводити на основі систематизації та розрахунку рівневих показників оцінки з урахуванням їхнього впливу на туризм і промисловість (таблиця), у результаті чого отримуємо індекси розвитку на кожному рівні й інтегральний індекс інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму на основі кількісної та якісної оцінки трьох напрямів за частковими індексами їхньої привабливості з урахуванням значущості кожного напряму.

Таблиця

Показники інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму

Показник	Умовне позначення	Питома вага показника
1	2	3
1. Показники інвестиційної привабливості країни (макрорівень) з точки зору розвитку промислового туризму		
Показники промисловості		
Приріст обсягу нових замовлень на виробництво продукції за окремими видами діяльності промисловості	a_1	0,01
Приріст обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг)	a_2	0,01
Індекси промислової продукції	a_3	0,02
Індекс цін виробників промислової продукції	a_4	0,002
Приріст капітальних інвестицій	a_5	0,002
Приріст фінансових результатів промислових підприємств до оподаткування	a_6	0,03
Відхилення рентабельності операційної діяльності промислових підприємств	a_7	0,003
Приріст середньої заробітної плати	a_8	0,03
Приріст валового внутрішнього продукту у фактичних цінах	a_9	0,03

Продовження табл.

1	2	3
Показники туризму		
Приріст кількості туристичних підприємств	x_{10}	0,03
Приріст кількості фахівців, зайнятих на турпідприємствах	x_{11}	0,04
Приріст кількості в'їзних (іноземних) туристів	x_{12}	0,03
Приріст кількості внутрішніх туристів	x_{13}	0,002
Приріст кількості виїзних (іноземних) туристів	x_{14}	0,03
Приріст загальної кількості туристів	x_{15}	0,003
Приріст кількості екскурсантів	x_{16}	0,003
Приріст обсягу наданих туристичних послуг	x_{17}	0,03
Разом за макрорівнем		**0,3**
2. Показники інвестиційної привабливості регіону (мезорівень) з точки зору розвитку промислового туризму		
Показники промисловості		
Приріст обсягу нових замовлень на виробництво продукції за окремими видами діяльності промисловості	b_1	0,03
Приріст обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг)	b_2	0,02
Індекси промислової продукції	b_3	0,01
Індекс цін виробників промислової продукції	b_4	0,002
Приріст капітальних інвестицій	b_5	0,002
Приріст фінансових результатів промислових підприємств до оподаткування	b_6	0,02
Відхилення рентабельності операційної діяльності промислових підприємств	b_7	0,002
Приріст середньої заробітної плати	b_8	0,03
Приріст валового внутрішнього продукту у фактичних цінах	b_9	0,03
Рівень екологічного забруднення в регіоні	b_{10}	0,02
Показники туризму		
Приріст кількості туристичних підприємств	y_{11}	0,03
Приріст кількості фахівців, зайнятих на турпідприємствах	y_{12}	0,02
Приріст кількості в'їзних (іноземних) туристів	y_{13}	0,003
Приріст кількості внутрішніх туристів	y_{14}	0,03
Приріст кількості виїзних (іноземних) туристів	y_{15}	0,002
Приріст загальної кількості туристів	y_{16}	0,003
Приріст кількості екскурсантів	y_{17}	0,02
Приріст обсягу наданих туристичних послуг	y_{18}	0,03
Наявність природних запасів рекреаційних ресурсів	y_{19}	0,03
Наявність закладів в регіоні, які готують фахівців з туризму	y_{20}	0,02
Разом за мезорівнем		**0,35**
3. Показники інвестиційної привабливості підприємства (мікрорівень) з точки зору розвитку промислового туризму		
Показники промислових підприємств		
Показники результатів фінансово-господарської діяльності промислового підприємства		
Зміна коефіцієнта автономії (платоспроможності)	c_1	0,01
Зміна коефіцієнта абсолютної ліквідності	c_2	0,01
Зміна коефіцієнта покриття	c_3	0,01
Зміна коефіцієнта маневреності власного капіталу	c_4	0,002
Відхилення рентабельності активів підприємства	c_5	0,002
Зміна коефіцієнта оборотності активів	c_6	0,01

Продовження табл.

1	2	3
Зміна коефіцієнта оборотності основних фондів	c_7	0,002
Зміна коефіцієнта фінансування	c_8	0,01
Показники маркетингової діяльності промислового підприємства		
Зміна рівня витрат на стимулювання збуту	c_9	0,01
Приріст кількості клієнтів	c_{10}	0,01
Ефективність заходів зі стимулювання збуту	c_{11}	0,01
Показники іміджу промислового підприємства		
Рівень заходів щодо стимулювання збуту	c_{12}	0,01
Обсяг рекламних заходів у ЗМІ	c_{13}	0,002
Популярність бренду	c_{14}	0,02
Імідж промислового підприємства	c_{15}	0,002
Надійність підприємства	c_{16}	0,003
Показники конкурентоспроможності товарів промислового підприємства		
Частка на ринку	c_{17}	0,01
Рівень диверсифікації товарів	c_{18}	0,01
Ексклюзивність товарів	c_{19}	0,01
Показники туристичних підприємств		
Показники результатів фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства		
Зміна коефіцієнта автономії (платоспроможності)	z_{20}	0,01
Зміна коефіцієнта абсолютної ліквідності	z_{21}	0,01
Зміна коефіцієнта покриття	z_{22}	0,01
Зміна коефіцієнта маневреності власного капіталу	z_{23}	0,01
Відхилення рентабельності активів підприємства	z_{24}	0,01
Зміна коефіцієнта оборотності активів	z_{25}	0,01
Зміна коефіцієнта оборотності основних фондів	z_{26}	0,01
Зміна коефіцієнта фінансування	z_{27}	0,01
Показники маркетингової діяльності туристичного підприємства		
Зміна рівня витрат на стимулювання збуту	z_{28}	0,01
Приріст кількості клієнтів	z_{29}	0,01
Ефективність заходів зі стимулювання збуту	z_{30}	0,002
Показники реалізації послуг туристичного підприємства		
Обсяг наданих послуг	z_{31}	0,002
Кількість обслугованих туристів	z_{32}	0,01
Рівень витрат у виручці підприємства	z_{33}	0,002
Рентабельність реалізованих послуг	z_{34}	0,01
Показники іміджу туристичного підприємства		
Рівень заходів щодо стимулювання збуту	z_{35}	0,01
Обсяг рекламних заходів у ЗМІ	z_{36}	0,01
Популярність бренду	z_{37}	0,01
Імідж туристичного підприємства	z_{38}	0,01
Надійність підприємства	z_{39}	0,003
Показники конкурентоспроможності послуг туристичного підприємства		
Частка на ринку	z_{40}	0,002
Рівень диверсифікації товарів	z_{41}	0,01
Ексклюзивність товарів	z_{42}	0,003
Показники якості обслуговування на туристичному підприємстві		
Рівень кваліфікації персоналу	z_{43}	0,01

Продовження табл.

1	2	3
Розробленість системи знижок	z_{44}	0,01
Рівень професіоналізму	z_{45}	0,01
Разом за мікрорівнем		**0,35**

У таблиці вказано показники, які характеризують у повному обсязі інвестиційну привабливість розвитку промислового туризму з точки зору як промисловості, так і туризму. Показники обрано на основі даних Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Донецькій області [12,13]. Визначення пріоритету питомої ваги на основі експертних оцінок необхідне для того, щоб, враховуючи мінливість середовища, в якому функціонують підприємства, можна було б відобразити різний ступінь важливості досліджуваних показників оцінки інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму. При визначенні питомої ваги показників у якості експертів виступали представники органів місцевої влади, спеціалісти в галузі промисловості й туризму, керівники промислових і туристичних підприємств, викладачі провідних вищих учбових закладів Донецької області.

На основі запропонованих показників необхідно розрахувати індекси розвитку на кожному рівні та інтегральний індекс інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму на основі кількісної та якісної оцінки трьох напрямів за частковими індексами їхньої привабливості з урахуванням значущості кожного напряму. Інтегральний індекс інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму визначається формулою:

$$ІП_{П.Т} = \left(\sum ad + \sum xd\right) + \left(\sum bd + \sum yd\right) + \left(\sum cd + \sum zd\right) \xrightarrow{\max} 100\%,$$

де $ІП_{П.Т}$ - інтегральний індекс інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму ;

a, x – показники інвестиційної привабливості країни (макрорівень) з точки зору розвитку промислового туризму відповідно для промисловості й туризму;

b, y – показник інвестиційної привабливості регіону (мезорівень) з точки зору розвитку промислового туризму відповідно для промисловості й туризму;

c, z – показник інвестиційної привабливості підприємства (мікрорівень) з точки зору розвитку промислового туризму відповідно для промислових і туристичних підприємств;

d – питома вага кожного показника.

Висновки. Розроблена методика оцінки інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму на трьох рівнях містить опрацьовану систему показників з урахуванням значущості кожного рівня, враховує різницю величин економічних показників з точки зору окремо галузі промисловості й туризму. Ця методика дозволяє отримати достовірну оцінку й при цьому не вимагає великих фінансових витрат.

Оцінка інтегрального індексу інвестиційної привабливості розвитку промислового туризму дозволить довести, що впровадження цього виду туризму надасть можливості для розвитку окремих підприємств, міст та областей, особливо областей зі значною промисловою базою, посилити економічну структуру, залучити інвестиції, збільшити обсяг продажів та отримати додатковий дохід від екскурсій. Дана методика стане підґрунтям для розробки програми розвитку промислового туризму за результатами оцінки інвестиційної привабливості промислового туризму.

Для регіону промисловий туризм – це потенційний сектор зростання, який відповідає характеру діяльності. Саме тому промислові підприємства, розробляючи екскурсії для відвідування свого виробництва, роблять собі не тільки діючу рекламу, а також забезпечують ефективний і міцний економіко-фінансовий стан підприємства, збільшують свій прибуток. Таким чином, промисловий туризм є дієвим інструментом впливу на економіко-фінансовий стан держави, регіону та підприємств.

Список використаних джерел

1. **Факты** и цифры // Официальный сайт Всемирной туристской организации UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unwto.org.

2. **Данильчук В.Ф.** Моделирование процессов оценки привлекательности промышленной территории для развития въездного и внутреннего туризма / В.Ф. Данильчук // Прометей. Регіональний збірник наукових праць з економіки. – 2008. – № 3. – С. 243-251.

3. **Туріянська М.М.** Інвестиційний клімат: підходи до моделювання / М.М. Туріянська // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – Вип. 76. – Донецьк: ДонНТУ, 2004. – С. 103-111.

4. **Боголюбов В.С.** Экономика туризма / В.С. Боголюбов. – М:. Академия, 2005. – 311с.

5. **Ладыженская Р.С.** Экономика туризма: учеб. пособ. для студентов специальностей гостиничного хозяйства и туризма / Р.С. Ладыженская. – Харьков, 2003. – 214 с.

6. **Яковенко И.М.** Экономико-географические аспекты развития гостиничного хозяйства Крыма / И.М. Яковенко // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 65. – С. 26-29.

7. **Чередниченко О.Ю.** Можливості та перспективи розвитку індустріального (промислового) туризму у східному регіоні України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2009_28/09cousmp.pdf.

8. **Алейнікова Г.М.** Організація і управління турбізнесом / Г.М. Алейнікова. – Донецьк: ДІТБ, 2002. – 184 с.

9. **Богомолова Е.С.** Организация и регулирование туристско-рекреационного комплекса региона / Е.С. Богомолова. – Майкоп, 2005. – 153 с.

10. **Гуляев В.Г.** Туризм: экономика и социальное развитие / В.Г. Гуляев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 304 с.

11. **Петкова Л.** Муніципальні інвестиції та кредити: навч. посіб. / Л. Петкова, В. Проскурін. – К., 2006. – 158 с.

12. **Державна** служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.

13. **Головне** управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://donetskstat.gov.ua/.

© В.Г. Кулєш
Надійшла до редакції 21.05.2013